

CZU: 371.12:159.923

DEZVOLTAREA PERSONALĂ A CADRULUI DIDACTIC – UN IMPERATIV AL CALITĂȚII EDUCAȚIEI

*Violeta VRABII, doctor în psihologie, lector universitar
Catedra Psihopedagogie și Management Educațional,
Institutul de Științe ale Educației din Chișinău, Republica Moldova*

Abstract. *In the article are analyzed ideas about the concept of personal development. Teacher in this personal evolution represents the person with the characteristics: efficient, proactive, valuable personality. And the continuous personal development of the teacher represents the path to the style of professionalism through the qualitative dimensions of becoming a person and action. Self-fulfillment of personal needs will create conditions for the development of the efficient personality of the teacher, capable of qualitative involvement in the educational process.*

Keywords: *self - actualization, self - realization, personal development, teacher, qualitative dimensions of personal development.*

Societatea contemporană – care este una a cunoașterii și schimbărilor permanente – solicită cadrului didactic o nouă dinamică de adaptare la condițiile și cerințele actuale, necesare pentru a se realiza atât în plan profesional, dar mai cu seamă în cel personal

Promovarea educației de calitate în învățământ reprezintă o oportunitate pentru dezvoltarea continuă a cadrului didactic, aceasta devenind tot mai solicitată pe fondul dinamicii educaționale și sociale. Dezvoltarea personală și profesională a cadrului didactic reprezintă traseul continuu de evoluție a persoanei. Cadrul didactic în procesul de dezvoltare / formare își va stabili un traseu eficace de promovare a trăsăturilor personale prin implicare și adaptare.

În literatura de specialitate, conceptul *dezvoltare personală* este descris „ca o adevărată politică socială și educațională permanentă”, prin care se implementează ideea de creștere, de devenire, de abilitate, de formare personală. Multitudinea de opinii privind dezvoltarea personală și interesul pentru cercetare ne-a determinat să întreprindem o sistematizare și o clasificare a direcțiilor psihosociale, să studiem istoricul conceptului.

În abordarea istorică, această „evoluție umană”, dezvoltarea personală, a suscitat interes încă din antichitate, astfel, Aristotel afirma că dezvoltarea umană conduce spre înțelepciunea practică, în care educarea virtuților conduce la fericire. În acest context, ideea de dezvoltare se realizează în unitatea dintre macrocosmos și microcosmos, o unitate care trebuie abordată în termenii aceleiași legități generale a dezvoltării, adică a celor cinci niveluri ale faptei morale: subiectul conștient (omul), acțiunea, normele imperative, judecata valorică a normei, valoarea faptei. [apud 2]

Aristotel considera că dezvoltarea omului este un drum spre scopul suprem, cel care este theos-ul, adică binele suprem, fericirea. În continuare, Aristotel menționa: „Trebuie să recunoaștem importanța celor două concepte, lansate de Socrate: discursul inductiv și definiția în

general. Acestea sunt două procedee prin care se pun bazele științei”. La fel, prezintă interes și învățătura lui Socrate despre arta de a gândi pozitiv și arta cunoașterii de sine, care ar fi izvorul virtuții. În accepțiunea lui Socrate, dialogul reprezintă adevăratul discurs viu și însuflețit. Socrate a fost adeptul comunicării prin graiul adevărat și nu prin cuvântul scris. [apud 1, p. 14]

Socrate, focalizându-și preocupările pe om, pe viața lui socială, pe relațiile interumane, fiind însuflețit de dictonul: „Cunoaște-te pe tine însuși”, și în prezent ne face să medităm la faptul cine suntem și unde mergem. Aceasta rămâne a fi o invitație la studierea permanentă a problemelor legate de condiția umană, a ființei umane în relația cu sine însuși. Autorul antic pune accentul pe om, tratându-l ca pe o ființă ce dispune de calități lăuntrice deosebite, care nu se aseamănă cu natura doar după construcția sa fizică. Formulând ideea fericirii, a motivelor acesteia, filosoful susține că fericirea îi apare omului ca ceva indispensabil, iar comportamentul omului este pus în mișcare de rostul lucrurilor.

Reprezintă o sursă de inspirație unică *Harta mentală – Dezvoltare personală*, după M. Caluschi, în care dezvoltarea personală reprezintă procesul împlinirii sinelui; iar funcțiile DP sunt, determinate de autoare, astfel: deschiderea conștiinței: conștientizare – cunoaștere - cunoaștere; stimularea manifestării potențialului creativ; activitatea resurselor, identificarea și reducerea blocajelor; identificarea vocației; conștientizarea propriilor: limite, calități, dorințe; găsirea sensului vieții: sensul plăcerii, sensul puterii, sensul vieții; În același context, *Direcțiile de acțiune*: autocunoaștere; autoexplorare; autoexploatare; autoinventare; autotranscendere și cosmizare; Deci, *Efectele DP*: curative; terapeutice; de adaptare; creștere personală. Iar, *acceptarea și antrenarea* în procesul dezvoltării personale, împlinirii sinelui și realizării de sine va ajuta persoana să-și elaboreze un model propriu de dezvoltare personală continuă. [3, p. 73]

Dezvoltarea personală, descifrată în evoluția conceptelor despre Eu, fundamentează structurile dimensiunilor psihosociale. Conceperea Eului este un construct psihic complex ce depășește reducerea lui fie la simțire, fie la reflexie și considerarea Eului ca existând consubstanțial cu personalitatea, astfel, formarea și devenirea lui producându-se în conformitate cu formarea și devenirea personalității. [8, p. 120]

Dar parcă niciunde grija pentru sporirea *eficienței personalității*, pentru creșterea și dezvoltarea ei, nu s-a manifestat cu mai multă pregnanță decât în psihologia umanistă: A. Maslow, în lucrarea *Motivație și personalitate* (1950, 1970) și Rogers C. în majoritatea lucrărilor sale, dar cu deosebire în două dintre ele: *Terapia centrată pe client* (1954) și *Dezvoltarea persoanei* (1961), stăruie cu precădere asupra necesității punerii în valoare a întregului potențial uman pentru creșterea forțelor personalității, ameliorarea relațiilor internaționale și optimizarea vieții de grup. [8, p. 229]

După A. Maslow condiția *personalității eficiente*, a sănătății ei psihice, o reprezintă, *autorealizarea*, îndeplinirea *metanevoilor*, îndeosebi a ultimei trebuințe din celebra sa *piramidă a trebuințelor*. Omul ajuns la acest stadiu capătă o serie de caracteristici care îl disting de alții: el are o mai bună percepție a realității, dispune de un mai mare grad de acceptare de sine, a altora, a naturii. Persoana manifestă mai multă spontanietate, simplitate, este firesc și posedă naturalețe. Este centrat pe problemă, animat de detașare, autoironie, independență față de cultură și mediu. La fel, posedă o mai mare capacitate voluntară, un mai pronunțat gust pentru activitate, se distinge prin prospețimea aprecierilor, întreține relații interpersonale mai profunde cu alții, fiind capabil de o mai mare capacitate de afiliere, fuziune, identificare, face discriminări mai

fine între mijloace și scopuri, între bine și rău, beneficiază de simțul umorului, *este mult mai creativ*.

Pentru C. Rogers *condiția personalității eficiente* o reprezintă maturitatea ei psihică. Astfel, persoana descrisă de C. Rogers are „maturitate psihologică” și capătă o serie de calități: ea își trăiește *plenary* sentimentele, își *alege* liber comportamentele sigure și autentic satisfăcătoare, dispune de propriul său criteriu, propriul său filtru, se angajează deplin în procesul propriei sale ființări și deveniri, își *modifică și reorganizează* concepția despre sine, căpătând o *atitudine* pozitivă față de sine, manifestă maturitate comportamentală în raport cu alții, își încorporează în structura Eului experiența trecută, altădată refuzată [8, p. 230].

Tendința de autoactualizare, menționa C. Rogers, este specifică nu doar oamenilor, ci tuturor ființelor vii, ea fiind aspirația, care se manifestă la toate ființele vii prin dorința de a se extinde, de a răspândi, de a deveni autonome, de a se dezvolta, de a atinge un anumit nivel de maturitate; de ași exprima și de ași manifesta toate capacitățile organismului, în măsura în care această acțiune îmbunătățește organismul sau pe sine însuși.

Prin urmare, autoactualizarea sau realizarea sinelui este un proces, o tendință și un produs finit. C. Rogers, folosește termenul de ”persoană în proces de realizare a sinelui” (self-actualizing). Dezvoltarea personalității este un proces continuu, o schimbare perpetuă ce are în final persoana ce trăiește plenar: ”the fully functioning person”.

Conform lui C. Rogers persoana cu funcționare plenară are următoarele trăsături:

- a) conștientizarea experiențelor și emoțiilor fie pozitive, fie pozitive, fie negative, inexistența mecanismelor de apărare;
- b) capacitatea de a trăi deplin fiecare moment;
- c) încrederea în propria persoană;
- d) posibilitatea de a se manifesta liber, exprimarea unui sentiment de putere personală;
- e) creativitate foarte mare, spontanietate.

Sintagma „a deveni o persoană”, propusă de C. Rogers este caracterizată de cinci dimensiuni calitative: *Prima dimensiune*, **valorică**, desemnează preferința pentru o participare la viața responsabilă, morală, cu înfruntare de sine, cu aprecierea și conservarea înfăptuirilor omului; *A doua* pune accent pe **bucuria de a acționa** cu vigoare pentru depășirea obstacolelor. Ea presupune inițierea plină de încredere a schimbărilor, fie în rezolvarea problemelor personale și sociale, fie în depășirea obstacolelor din lumea naturii; *Dimensiunea a treia* orientează persoanele spre valoarea unei **vieți interioare independente**, cu conștiința de sine bogată și amplificată. Controlul asupra persoanelor și lucrurilor este respins, în favoarea unei înțelegeri profunde, empatice a propriei persoane și a altora; *A patra dimensiune* **valorează receptivitatea față de persoane și natură**. Inspirația este văzută ca venind dintr-o sursă din afară, iar persoana trăiește și se dezvoltă în contextul unei receptivități devotate față de această sursă; *Iar dimensiunea a cincea*, pune accent pe **plăcerile vieții, pe plăcerea de a fi**. Sunt prețuite plăcerile simple ale vieții, refugiul în clipa prezentă și deschiderea relaxată în fața vieții [5, p.238].

Prin urmare, adepții psihologiei umaniste prin *evoluție umană* pun accentele pe valoarea persoanei receptive, active ce se autorealizează.

Comparând trăsăturile persoanei în *psihologia pozitivă*: omul stăpân pe sine, sigur de sine și mulțumit, eficient, satisfăcut, trăind o stare de bine subiectivă și *psihologia umanistă*: omul proactiv, care își ia destinul în propriile sale mâini, se autoconstruiește și autoactualizează,

M. Zlate sugerează că mediul social adevărat la care se referă susținătorii psihologiei pozitive este cu nimic mai prejos de mediul existent în așa-numita „societate cu – psihică”, creionată de psihologia umanistă. Prin urmare, dezvoltarea personală în aceste două teorii – psihologia umanistă și pozitivă – au multe aspecte comune - finalitățile creșterii persoanei. [apud 8, p. 269]

Astfel, M. Zlate se întreba, oare experiența pozitivă nu seamănă foarte mult cu dezvoltarea personală a psihologiei umaniste? Personalitatea pozitivă descrisă de psihologia pozitivă se diferențiază prin ceva de personalitatea sănătoasă, maturizată din punctul de vedere al psihologiei umaniste? [8, p. 269].

Deci, creșterea personală reprezintă procesul de schimbări interpersonale, intrapersonale, iar persoana nu numai că se schimbă intern, dar schimbă și lumea din jurul său.

„Destinul conceptului de Sine”, privit ca o valoare personală centrală prin abordarea contextuală a Sinelui, determină dialectica raporturilor dintre nevoia persoanei de unicitate și independență, pe de o parte, și nevoia sa de apartenență și afiliere, pe de altă parte. Prin urmare, exteriorizarea sentimentelor, prin utilizarea constructivă și critică a potențialităților sănătoase de care dispun, prin descoperirea și utilizarea evoluției în conformitate cu natura și esența sa, prin *eliberarea de forme comportamentale* vechi, inerțiale, ca și prin *adaptarea* unor comportamente noi, flexibile – cadru didactic își poate mări extrem de *mult eficiența*, înscriindu-se activ și plenar în fluxul existențial.

În același context, dezvoltarea personală a cadrului didactic din perspectiva psihosocială este formațiunea complexă de evoluție a Eului, creștere personală prin organizarea cunoașterii și autocunoașterii, reglării afectiv – motivaționale a comportamentului, influențată de particularitățile de vârstă, profesionale, sociale de dezvoltare a persoanei, ce determină schimbarea intrapersonală și eficientizarea relațiilor interpersonale a cadrului didactic în învățarea pe tot parcursul vieții a educației adulților. [apud 6, p.8]

Marguerite Altet în lucrarea „Les styles d'enseignement” analizează *Stilul Profesionismului* în jurul a 3 concepte de bază: *A FI*, care se referă la stilul personal; *A ÎNRA ÎN RELAȚII*- stilul relațional; *A PREDA*, stilul didactic. Stilul didactic se construiește din emergența celor trei componente. Ceea ce predă este influențată de ce știi și cum transmiți, cum intri în relații. [apud 7]

În același context, A. Robbins remarcă că *acțiunea* este puterea de a conduce rezultatul. Tot ceea ce facem în viață este faptul cum *comunicăm cu noi înșine*. Cu toți producem comunicări sub două forme prin *care este modelată* experiența vieții noastre: în primul rând este comunicarea interioară, adică ceea ce ne spunem și le simțim în interiorul nostru și *comunicarea exterioară* prin cuvinte, tonalități, expresii, atitudini ale corpului. Fiecare act de comunicare este o acțiune, o cauză pusă în mișcare. Prin urmare, comunicarea înseamnă putere, cine stăpânește folosirea ei cu efect pot schimba propria lor experiență în legătură cu lumea și experiența lumii în legătură cu ei. [apud 4, p.18]

Prin urmare, în plan pedagogic, comportamentul educațional este reflectarea externă a trăsăturilor interne ale personalității - Autoactualizarea sinelui și dezvoltarea culturii profesionale. Dezvoltarea culturii profesionale autentice este dependentă, în mare măsură de cadrul organizațional: „Diamantul are valoare atunci când îl extragi, când îl vinzi, când îl pierzi, când îl găsești, când împodobești o frunte la sărbătoare. Diamantul purtat zi de zi nu este decât o biată piatră” (Antoine de Saint – Exupery). Din acest motiv, cariera didactică conferă

perspectivele unei perpetue transformări a persoanei, în raport cu cerințele social-istorice și individuale; o căutare permanentă și descoperirea resurselor care generează satisfacție profesională. Această dorință de evoluție profesională este strâns legată de aptitudinile și competențele profesionale / personale. [apud 7, p. 73].

Prin urmare, cadru didactic și-a câștigat un loc de frunte, mai ales în societatea contemporană, dat fiind rolul educației pentru societate. Un bun profesionist transformă o profesiune într-un apostolat, de aceea este important ca în alegerea profesiei să țină cont de compatibilitatea între trăsăturile personale și cerințele profesiei pe care o exercită.

În acest context, dezvoltarea personală a cadrelor didactice creează toate premisele pentru o educație de calitate. Astfel, cadru didactic trebuie să fie în consonanță cu Sinele personal, pentru a ști să-i ajute pe copii să se autocunoască. Fără autocunoaștere, procesul educației nu este complet. El trebuie să vizeze nu doar maturizarea intelectuală, dar și eficiența personalității prin autoactualizare, pentru ca persoana șlefuită de școală să aibă șansa la fericire, să aibă idealuri, să admire, să asimileze valori, principii, să-și manifeste aptitudinile și visurile realizate.

BIBLIOGRAFIE

1. ARDELEAN, D. Istoria psihologiei. Note de curs. Baia Mare, 2007. 70 p.
2. ARISTOTEL Etica Nicomahică. București: Editura Antet, 2007. 224 p.
3. ISBN 973-636-035-0
4. CALUSCHI, M. Procesul formativ de formare personală în viitorul extrem. În: Psihologie, 2011. nr.3, p.69-74. ISSN 1857-2502 ISSN 25337-6276
5. ROBBINS, A. Știința dezvoltării personale. Putere nemărginită. București: Ed. Amaltea 2001, 333 p. ISBN 973-9397-16-6
6. ROGERS, C. A deveni o persoană. Perspectiva unui terapeut. București:Editura Trei, 2014. 560 p. ISBN 9789737079169
7. VRABII, V. Dimensiuni psihosociale ale dezvoltării personale a cadrului didactic. Teza de doctor în psihologie, Chișinău 2019. [online] [vizitat 20 septembrie 2020] Disponibil: http://www.cnaa.md/files/theses/2019/54303/violeta_vrabii_thesis.pdf
8. VRABII, V. Premise și provocări societale în profesionalizarea cadrelor didactice. În: Educația: factor primordial în dezvoltarea societății. Materialele Conferinței Științifice Internaționale, Chișinău: Institutul de Științe ale Educației, 8 octombrie, 2020, p. 437-441. ISBN 978-9975-48-178-6.
9. ZLATE, M. Eul și personalitatea. București: Editura Trei, 2002. 273 p. ISBN 9738291-30-5